

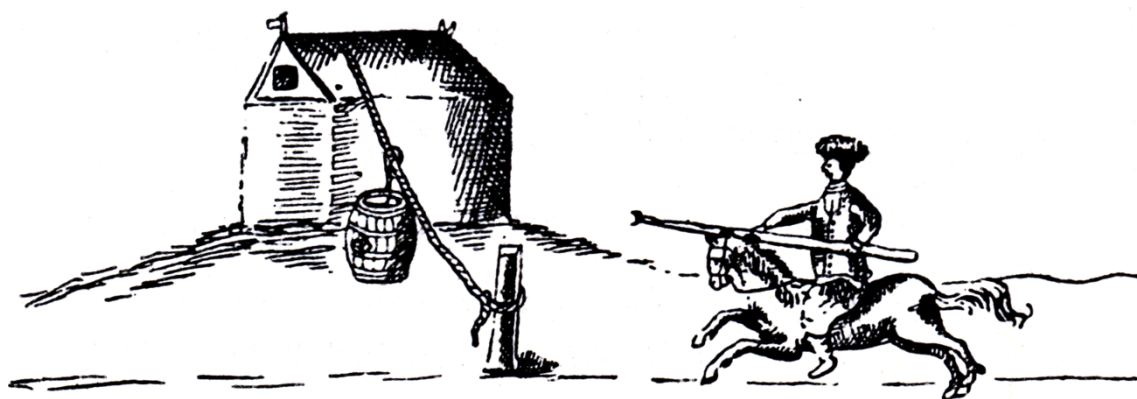
Fastelavn i Hollænderbyen paa Amager.

Af Dirch Jansen.

Af Gaardmændenes aarlig tilbagevendende Fester i Hollænderbyen indtog Fastelavnen en Førsteplads, som vakte berettiget Opmærksomhed i vide Kredse, ikke alene fordi Rytterne var iført deres ejendommelige Nationaldragt, men de forstod ogsaa at tøjle og føre Hesten frem i strakt Karrière.

Saaledes har Tønderidningen vel sin Oprindelse herude paa Amager, hvor dens Vugge sikkert har staaet for vort Lands Vedkommende, idet den er indført hertil med Hollændernes Ankomst til Amager i Aaret 1516.

At den er praktiseret fra det nævnte Aarstal er vel tvivlsomt, men da Hollænderne først blev stedkendt og sad fast med Foden under eget Bord, har de vel nok som en lille isoleret Koloni erindret deres hjemlige Glæder ved at opføre dette Friluftsskuespil til Adspredelse fra den daglige Virksomhed. Fra Aaret 1671 findes der i Jacobæus' Rejsebog Optegnelser og en Skitse fra Tønderidningen paa Amager.

Fastelavnsløjer paa Amager.

Rytterne, som var med til at „slaa til Tønden“, samledes i en af Gaardene, hvor Gildet skulde staa; efter at de nu var samlet, red de i sluttet Trop Byen rundt for at hilse paa dem, der var hjemme; her blev de trakteret med Punch og Æbleskiver, og efter at de havde sunget en Skaalsang for Manden og Konen og udbragt et „Hele Familien længe leve“, spillede Musikanterne op til March for at besøge Naboen, og saa fremdeles; dog lod de altid nogle Gaarde vente, navnlig dem, der laa i Nærheden af, hvor Tønden var ophængt, for at de imellem Slagene kunde faa et lille Glas. Denne Riden paa Besøg foregik kun indenfor Byens egne Grænser indtil 1810, da der efter den Tid var opført en Del Udflyttergaarde efter den store Ildebrand 1809. Disse Gaarde fik saa Besøg de

følgende Dage, men det skete paa Køretøjer, hvor Konerne var med, og her vankede ogsaa en Svingom og et lille Traktement; det varede i Reglen til Midnat. Saadanne Visitter gik paa Tur fra det ene Aar til det andet.

Fastelavnsmandag i Hollænderbyen.

Langt tilbage i Tiden, indtil omkring 1850, red Rytterne i Nationaldragt. Ridetøjet var omtrent ens pyntet hos dem alle. Bidslet var oversnoet med forskelligt farvede Baand, røde, hvide og blaa. Hesten bar en Top, som var fastgjort paa Bidslets Nakkerem. Toppen bestod af en Træbøjle, hvorpaa der var fastgjort et stort Stykke Pap af en Tallerkens Størrelse og Form; i Kanten af den var stukket Buksbom; den øvrige Flade var baade paa For- og Bagsiden dækket med paasyede Baand af samme Farver som paa Bidslet samt Glimmerguld, der var kruset og saa meget pynteligt ud.

Hestens Hale var omtrent 10 à 12 Tommer fra Haleroden flettet i 5 lange Fletninger; disse blev paa en kunstfærdig Maade sat op, saa de havde Form som en Krone, bundet op med røde uldne Baand, lidt over 1 Tomme brede, noget, der for disse Kongens Bønder var en enestaaende Pryd i sin simple Ensartethed.

At slaa Katten af Tønden har sikkert været udført, hvis man kan slaa Lid til et gammelt Rim fra 1670, som lyder:

Den Tønne hænger højt i stærke Reb og Liner,
men Katten indeni hun skriger mer end griner.

Da mange af Tilskuerne fandt det anstødeligt at benytte et levende Dyr, traadte senere et udstoppet Katteskind i Stedet. Efter at den sidste Rest af Tønden var faldet, blev Rytteren, som gav det sidste

Slag, erklæret for Tøndekonge. Denne fik nu bundet et smukt blomstret Baand om sin venstre Arm, hvilket blev udført af en af de Koner, som var med i Gildeslaget.

Rytterne aflægger Besøg paa "Hollandsminde".

Efter at Rytterne havde aflagt Besøg i de sidste Gaarde, red de hen til Gildesgaarden, hvor Dansen kort efter begyndte med, at der blev danset „de tre første" af Tøndekongen og ovennævnte Kone.

Deltagerne i Gildet kunde nok faa tilfredsstillet Danselysten, idet der dansedes fra Mandag Aften til den paafølgende Tirsdag Middag, hvorefter man fortsatte næste Mandag Aften til Tirsdag Morgen, og Afslutningen indtraf først Søndagen efter og sluttede i de tidlige Morgentimer.

Ved de to første Sammenkomster blev der spist en Gang hver Nat; Maaltidet bestod af koldt Bord med kogt, røget Skinke og Grønlangkaal og andre gode Sager; om Morgenen blev der dækket Kaffebord med Rosinbrød og Julekage.

Iøvrigt stod Punchebollen og dampede paa Bordet i en Krog af Storstuen, hvor der blev danset, saa Adgangen til at faa slukket Tørsten var let.

Humøret var tit paa Kogepunktet og kulminerede gerne, naar der paa Slutningen blev spillet op til „Tremandsreel"; her havde hver Mand to Koner, og i Rundkreds med Haand i Haand svingede de Stuen rundt i „Kehraus" for senere at dele sig i Tremandshold; her gjaldt det om Karlens Færdighed i at „rele", og den i Dansen forekommende „Fletning" af Mandens Fødder faldt ofte meget besværlig overfor Konerne, som holdt begge Hænder ved Hofterne, hvad der gav Tremandsreel'en en særlig Ynde.

Slutningen paa Gildet var selvfølgelig en Marchvals med Afsyngelse af Nationalsangen og et „Selskabet længe leve“.

Tønderkongen bliver snart proklameret.

Historiske Optegnelser findes fra 1771, da Hans Majestæt Kong Christian VII med sin Dronning Caroline Mathilde overværede Tønderidningen i Hollænderbyen. Gaardmændene var underrettede om Majestæternes Komme og red derfor ud og mødte Herskaberne ved Byens Grænse, hvorfra de fulgte Gæsterne ind i deres kære By. Flagmanden viste Vej, og bag efter ham kom Spillemændene, som red paa hvide Heste, der blev styret af en rapfodet Karl, som førte en i hver Haand; efter de Kongelige red det øvrige Hold. Ankommen til Festpladsen fik de Kongelige tillige med Brandt og Struensee med flere anvist Plads paa Smedebakken, hvor der var udbredt Tæpper og Dækkener.

Ridningen foregik udfor Smedebakken, som laa paa Vejens vestre Side, medens Pitter Jacobsens Gaard laa ved dens østre Side (nuværende Matr. Nr. 16); begge Punkters Beliggenhed er ca. 200 Alen Nord for Præstegaardshaven.

Hollænderbyens Befolkning var selvfølgelig iført den sjældne Nationaldragt, og hvad der gjorde et særlig festligt Indtryk var, at alle unge Piger og Koner var aldeles ens klædt, med hvide, foldede Forklæder med smukt farvede Livbaand og røde uldne, strikkede Tørklæder, som ikke alene dækkede Ryg og Bryst, men ved lange Snipper var bundet bagtil; hertil kom den ejendommelige Hue.

Ridningen tog nu sin Begyndelse - til stor Glæde for de besøgende, og navnlig vakte det Beundring, da en af Rytterne, Jan eller Pitter Tønnesen, viste sin Færdighed overfor Kongen og hans Følge; Rytteren lod sig nemlig, da hans Hest løb under Tønden, glide bagud, og i Løb sprang han igen op

paa Hesten bagfra. Denne smukke Præstation vandt Bifald fra alle, og Dronningen udbrød: Det var en Rytter, som ikke spurgte efter Stigbøjlen!

Under Festligheden kom der en stærk Snebyge, som fik de Kongelige til at søge Ly i den saakaldte Natstald, der var en Boks, hvor ustyrlige Heste maatte ind, naar de skulde beslaas; den gav ofte Ly for Natvægteren, naar han blev overrasket af et Uvejr.

Da det hele var forbi, samledes de Kongelige med Gaardmændene og deres Koner i Præstegaarden, og her blev i den største Stue opført forskellige Nationaldanske, for Eksempel Runddans, Menuet, Æggedans med flere.

Stuen, hvor dette foregik, hedder bestandig fra den Tid „Kongestuen“; til Minde om Besøget blev der i Væggen indsat en Sandsten med følgende Inskription: „Til Minde om den treenige Gud og den kongelige Gavmildhed.“ Denne Sten er nu (1921) efter Kirkesynets Bestemmelse taget bort fra sin gamle Plads og anbragt i et Gavlparti i Præstegaarden, hvor Tidens Tand vel vil gøre sit til at udslette et gammelt og ejendommeligt Minde.

Denne Dag glædede de Kongelige saa meget, at de indbød 24 Par, Mænd og Kvinder, til Dans paa Christiansborg Slot, hvor Hollænderne skulde danse deres Nationaldanske. At der blev indbudt 24 Par, var en Hentydning til det indforskrevne Antal Hollændere, om hvem der staar:

Aar femten Hundrede og tvende Gange otte.
Da kom de hid med Børn og Potte.
Ret 24 Mænd og 24 Kvinder
Var al den hele Stads foruden Husgesinder.

Paa den fastsatte Dag kørte alle de indbudte i Slæder til Københavns Slot - alle i deres fineste Stads, og i sluttet Trop kørte de gennem Amagerport under Bjældeklang og venlige Nik til de Embedsmænd, som ellers paa de sædvanlige Torvedage stoppede enhver Vogn for at afkræve den pligt skyldige Accise.

Foruden de indbudte 24 Par var der en Enkekone med i en fra de andre Koners noget afvigende Dragt, hvilket ogsaa blev bemærket af Kongen, som henvendte sig til Schouten Gerdt Crillesen Bacher, der svarede, at hun var Pyntekone, hvis noget saadant skulde være nødvendigt. Dansen gik nu ret livligt efter Musiken, som de selv medførte; saa blev der spillet op til Runddans; her dansede Schouten med sin Kone, og da hun skulde bukke under sin Mands Arm, gav han hendes Hætte et saadant Tryk, at den kom ud af sin rigtige Stilling. Nu førte Schouten sin Kone hen til Pyntekonen og fik hendes Hjælp til at bringe Hætten i rigtig Stilling.

Det siges, at han gjorde dette for at give Stadfæstelse paa sin Udtalelse om Pyntekonens Tilstedeværelse.

At danse Ægget af Koppen blev ligeledes udført, men hertil krævedes megen øvelse og stor Behændighed. (Den sidstlevende, som udførte dette med Lethed, var den lille Gerdt Bacher i sin Manddomsalder omkring 1850.) Det udførtes ved, at man midt paa Gulvet lagde en lille Dynge Sand, hvori blev sat en Kop med et Æg. Den dansende skulde nu under Musikens Toner løfte

Koppen med Foden, saa Ægget laa ubeskadiget i Sandet, og derefter under stadig Dans faa det helt og holdent op i Koppen igen og vise det frem for sine Beundrere, som i dette Tilfælde var Landets Konge og Dronning.

Indbydelsen til forannævnte Festlighed foregik ved en at Hans Majestæts Lakajer eller Rideknægte, som skulde overbringe Schouten den egenhændig, og denne skulde saa udpege dem, som skulde deltage; men Rideknægten var ikke rigtig stedkendt, og saa snart han naaede lidt udenfor Volden, skaffede han sig Oplysning om, hvor Fogden boede, og blev henvist til Foged Laurits Hansen i Sundbyvester, og han tog imod Indbydelsen, som dog i rette Tid blev berigtiget, saa at den kom til rette vedkommende, Schouten i Hollænderbyen.

Fra de danske Byer kørte imidlertid et anseligt Følge ind til Slottet, men fik anvist Ridehuset, hvor der blev serveret for dem, hvorimod Hollænderne dansede i Riddersalen paa Slottet under Kongens og hele Hoffets Nærværelse og et festligt Traktement.

Da Gaardmændene fra de danske Byer havde underholdt sig lidt med hverandre, besluttede de at forlade Slotspladsen, men med sænkede Faner; i god Orden kørte de til Foged Dirch Gierdtsens Gaard i Sundby, hvor de nød Kaffe og Spisevarer og dansede til Kl. 12 Nat, hvorefter de kørte hjem.

Men de var misfornøjede med den Behandling, de havde faaet, og derfor indsendte de ledende Mænd en lang Protestskrivelse eller Klage, der lød saaledes (i moderniseret Retskrivning):

Deres Excellence, Høj- og Velbaarne Herre, Hrr. Kammerherre og Amtmand Juel Wind.

Naadige Herre.

Da vi fra Høje øvrighed bekom Ordre ved Udrider Abraham Jensen, at det var Hans Majestæts Befaling og Vilje at se Amager Lands Indbyggere gjøre et Optog paa Slotspladsen med videre om Mandagen, som var den 2. Martii 1772, Klokken 11 præcise om Formiddagen, med at kjøre i Slæde, som var for os en høj kongelig Naades Bevisning, saa blev aftalt med Udrideren, at han skulde forhøre hos Schouten, om Hollænderbys Mænd ikke med os fra det danske. Sogn vilde gjøre Compagny, saa vilde vi oppebie dem ved Amager Port og der gjøre Aftale, hvortil Schouten svarede Ja, at det skulde saa være.

Men da Tiden kom, mødte vi fra det danske Sogn paa bemeldte Sted efter Aftale.

Og var udset trende af de danske Fogder, som skulde Consulere med Schouten, hvorledes man paa den bedste Maade og netteste skulde komme frem for Hans Majestæt.

Men omskønt disse Fogder tiltalede Schouten lydelig, saa havde Schouten efter Angivelse den Dag stoppet sine Ører for at høre, ja ikke engang vilde se til os, ret ligesom han aldrig havde kjendt os, men foer forbi os i største Hast og altsaa ikke vilde gjøre med os den belovede Aftale.

Nu havde vi nok, da vi saa den slette Omgang, de brugte med os, fundet Lejlighed til at Confundere dem, saa at dette Optog endnu var bleven mere uordentligt, end det blev, men vi viste os nu og heri føjelige og lod dem alle kjøre forbi og ind paa Slotspladsen, hvorover vi fra det danske Sogn kom ganske i Uorden og vidste

ikke, hvad vi skulde tage os for paa saadan et højtideligt Sted, og da de fra det tyske Sogn bekom den Ære at trine ind paa Slottet at danse for Hans Majestæt, holdt vi paa Slotspladsen og vidste ikke andet, end at vi var indbudne som Hollændernes Tjenere; hvorpaa tvende Mænd trædede hen til Slotspladsen og talte til Udrideren, hvordan han tænkte, det blev med vort Sogn, hvortil han svarede, at vi bekom samme Ære, naar de kom ud; men som vi siden kunde formærke, saa var det Udriderens Opdigt eller og Schoutens Indgivende, for at vi skulde komme til at tage hjem igjen med største Vanære! Thi da de 2de Mænd tog sig den Frihed at trine ind paa Slottet og fik Hrr. Amtsforvalter og Hr. Vestenholdt i Tale, vidste de ikke andet, end at de, som var oppe, var udvalgte Folk fra begge Sogne eller hele Landet. Blev saa strax befalet i venligste Hast at komme op paa Slottet, men inden vi kom op, var Hans Kongelige Majestæt alt borte. Heraf kan og tydelig nok ses, at det var Hans Kgl. Majestæts allernaadigste Vilje, at hele Landet skulde tage Del i denne Naade, endskjønt Hollænderne nu tør sige, at vi ikke var befalet at komme ind, og mener vel i saa Fald, at Deres Excellence har efter Kgl. Ordre indkaldet dem, men os af sig selv, som Schoutens Gærninger snart bar Vidne om. Thi da vi gik ind paa Slottet, mødte os en Herre, som spurgte os, hvor vores Formand, Schout eller Foged var, og sagde, at Hans Kgl. Majestæt af Naade havde givet en Ducør til Landet, som Schouten modtog uden enten at sige os noget derom eller tilstille os det halve, som vi med Rette og Billighed tilkommer, hvilket vi underdanigst udbad hos høje Øvrighed, at Schouten maa blive befalet at betale os det halve, hvilket var vort Sogn en stor Fornærmelse, om vi ikke bekom noget deraf, og det for vor gode Vilje, ihenseende til, at vi kunde gjerne have været derinde, førend Hollænderne kom. Men af underdanig Respekt for høje Øvrigheds Ordre, at vi alle som en Mand skulde møde for at gjøre dette Optog saa meget des mere behagelig, tøvede vi paa bestemte Sted, efter Aftale med Schouten, da vi langt fra skulde tro, Schouten som en Dommer og edsvoren Mand skulde have holdt sine Ord og Løfter saa slet, som han gjorde. Hvilket alt skete af den store Indbildning eller snarere Dumhed, der findes hos Hollænderne, som vi dog ikke havde brydt os om, naar de havde haft mindste Føje dertil....

Men burde baade efter høje Øvrigheds Ordre have været enige, saa og da vi udi begge Sogne ere saa nær beslægtet og besvogret, at der næppe fandtes 5 Par Folk, som ikke var besvogrede. Vor underdanigste Begæring, at ommeldte Ducør maatte blive os tilstillet, samt at Schouten og Skriveren maatte blive til Rette satte og mulkeret for den os tiltænkte Vanære og uforsvarlige Omgang. Vi forbliver

Deres underdanigste og ydmygste Tjenere.

Paa gamle Amager, den 7. Martii 1772.

Lauridts Hansen. Albert Clausen. Jan Cornelisen. Pitter Gierdtsen. Dirch Gierdtsen.

Denne egoistiske Klage fik ikke Medhold paa noget Punkt.

At alle fra det danske Sogn paa nogle faa Familier nær skulde være besvogrede med Hollænderne, maa nærmest regnes som en Frase, idet det første Ægteskab mellem en Hollænder og en fra de danske Byer blev indgaaet 243 Aar efter Hollændernes Ankomst, altsaa Aar 1759, da velvise og velfornemme Mand Schout Jacob Bacher indlod sig i et kærligt Ægteskab med en dansk Pige, den dydige og fornemme Mø Gertrud Hansdatter. Det lyder utroligt, at et helt Sogn kunde blive besvogret med et andet Sogn i et Tidsrum af 13 Aar.